

Remissvar

Datum 2021-04-12

Diarienummer 2021-2

Remissvar avseende ”En gemensam angelägenhet”, betänkande av Jämlikhetskommissionen, SOU 2020:46

Myndigheten för kulturanalys har beretts möjligheten att lämna synpunkter på ”En gemensam angelägenhet”, betänkande av Jämlikhetskommissionen, SOU 2020:46.

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) har i uppdrag att analysera och utvärdera effekterna av den genomförda kulturpolitiken i relation till de nationella kulturpolitiska målen. Jämlikhetskommissionens betänkande är mycket omfattande och berör många delar av välfärdspolitiken, däribland kulturpolitiken. Kulturanalys har valt att endast kommentera de delar av betänkandet som bedömts vara av direkt relevans för de nationella kulturpolitiska målen och för myndighetens uppdrag. Det innebär att vi i första hand kommenterar delar av sammanfattningen, samt kapitel 10.7 och 17.3.6.

I kapitel 10.7 ”Kulturliv”, s. 423, citeras de nationella kulturpolitiska målen, som består av tre övergripande mål. I det analysraster som Kulturanalys utarbetat för myndighetens bedömningar av utvecklingen i relation till målen benämns dessa tre mål för självständighetsmålet (”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och oberoende kraft med yttrandefriheten som grund”), delaktighetsmålet (”alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet”), och samhällsmålet (”kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling”). I Jämlikhetskommissionens betänkande aktualiseras i första hand de två förstnämnda målen. Till de tre övergripande målen har fogats fem strecksatser, vilka Kulturanalys benämner som främjandemål. I Jämlikhetskommissionens betänkande aktualiseras i första hand ett av dessa främjandemål, nämligen att kulturpolitiken särskilt ska ”uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur”. I det följande kommenterar vi betänkandets förslag i relation till aktuella mål.

Självständighetsmålet

Inom ramen för självständighetsmålet bedömer Kulturanalys att sociala och ekonomiska villkor för konstnärer och kulturskapare är av central betydelse. Dessa grupper nämns inte specifikt i Jämlikhetskommissionens betänkande, men i Kulturanalys senaste lägesbedömning (*Kulturanalys 2020*, s. 36–37) kunde vi konstatera, med hänvisning till såväl vår egen som Konstnärsnämndens statistik och analys samt 2018 års konstnärspolitiska utredning (SOU 2020:23), att konstnärer och kulturskapare lever under sämre ekonomiska villkor än andra grupper med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet. Den lägre inkomstnivån hänger samman med trygghetssystemens bristande förmåga att möta behoven hos dessa grupper, som ofta har att förhålla sig till de alternativa anställningsformer som Jämlikhetskommissionen lyfter fram som alltmer framträdande på arbetsmarknaden (s. 30, 52). Många konstnärer och kulturskapare är också egna företagare. I skrivelsen *Politik för konstnärers villkor* (2021:109, s. 60) bekräftar regeringen bilden av att socialförsäkringen inte är ”fullt ut anpassad till förhållandena på arbetsmarknaden med olika anställnings- och uppdragsformer” och regeringen har därför tillsatt en utredning i frågan. Regeringen har av samma skäl redan utrett utformningen av arbetslöshetsförsäkringen och utredningsförslagen är under beredning.

I vår senaste lägesbedömning (*Kulturanalys 2020*) konstaterade Kulturanalys också att bristfälliga ekonomiska förutsättningar utgör ett potentiellt hot mot den konstnärliga friheten. Jämlikhetskommissionen nämner inte den konstnärliga friheten explicit, men den kan sägas ingå i de demokratiska grundvärden som Jämlikhetskommissionen vill värna (s. 34). Kulturanalys fick 2019 i uppdrag att göra en översyn av den kulturpolitiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten (Ku2019/01972/KO). Uppdraget ska avrapporteras den 10 juni 2021 och Kulturanalys ser fram emot att fortsatt belysa såväl denna fråga som utvärdera effekterna av förändringar i trygghetssystemen när dessa väl är genomförda.

Delaktighetsmålet

Kulturanalys har sedan 2016 i samarbete med SOM-institutet vid Göteborgs universitet årligen publicerat rapporter om vuxnas kulturvanor. Rapporterna visar att människors möjligheter att delta i kulturlivet är beroende av socioekonomiska faktorer, i första hand utbildning, men även inkomst och boendeort. Kulturanalys ser därför positivt på den tydliga koppling som Jämlikhetskommissionen vill göra mellan utbildning på olika nivåer och förutsättningar för deltagande i kulturlivet (s. 424, 623–624). I lägesbedömningen *Kulturanalys 2019* (s. 8) identifierade Kulturanalys behovet av ökad samverkan mellan kulturpolitiken och andra politikområden, och då särskilt utbildningspolitiken:

Kulturanalys ser ett särskilt behov av kunskap om vilken roll som skolan och utbildningen har för allas möjlighet att delta i kulturlivet. En sådan diskussion bör

inte bara belysa utbildningens roll i ett socioekonomiskt sammanhang utan också skolans innehåll, till exempel när det gäller de estetiska och samhällsorienterande ämnena, läsförståelsens utveckling, segregation och selektionseffekter i rekrytering till konstnärliga utbildningar.

Utifrån det konstaterade sambandet mellan utbildning och kulturvanor och det kulturpolitiska främjandemålet att särskilt prioritera barns och ungas tillgång till kultur, menar Kulturanalys att Jämlikhetskommissionen gör rätt i att särskilt lyfta fram den obligatoriska skolan samt kulturskolan i sitt betänkande och identifiera dem som ”centrala för det kulturpolitiska uppdraget” (s. 424). Kulturanalys har utvecklat ett eget instrument för att undersöka barns och ungas kulturvanor, som i samverkan med sex regioner tillämpades och resulterade i en rapport 2017. Kulturanalys ser fram emot att få möjlighet att genomföra ytterligare undersökningar av barns och ungas kulturvanor, liksom att få möjlighet att utveckla undersökningarna av vuxnas kulturvanor i samarbete med SOM-institutet men även med andra myndigheter på kulturområdet. Det behövs mer kunskap, i form av såväl kvalitetssäkrad statistik som kvalitativ analys, för att fullt ut kunna bedöma effekterna av de kulturpolitiska åtgärder som syftar till att förbättra möjligheterna för alla att delta i kulturlivet.

Beslut i detta ärende har fattats av Myndighetschef Mats Granér.
Utredare Jenny Johannisson har varit föredragande.

Mats Granér
Myndighetschef

Jenny Johannisson
Utredare